

מקורות לעיון במס' בבא מציעא: פרק השואל

דף יח

מ. זילברמן

אדר תשע"ג

(צ.ז.) פטור מתה מחמת מלאכה. איתא בגמ' ההוא גברא דשאל שונרא מחבריה חבור עליה עכברי וקטלוהו יתיב רב אשי וקמיבעיא ליה כי האי גוונא מאי כי מתה מחמת מלאכה דמי או לא א"ל רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרונאי משמיה דרבא גברא דנשי קטלוהו לא דינא ולא דינא איכא דאמרי אכיל עכברי טובא וחביל ומית, ע"כ. וע' בטור (חו"מ סי' ש"מ) שהביא מחלוקת רמ"ה ורא"ש במי ששאל בהמה לילך בדרך ידוע ובאו עליו לסטים או חיות רעות בדרך ואנסוהו. לדעת הרמ"ה (וכן פסק המחבר שם ס"ג) חשיב מתה מחמת המלאכה ופטור השואל כיון שנאנסה מחמת הדרך ששאלה לילך בה, דומיא דהשונרא שאכלה עכברים טובא שמתה מחמת המלאכה שנשכרה עבורה. וחולק הרא"ש (וכתב הב"י דאין פסקו של הרא"ש נמצא בכתביו) (וכן פסק הרמ"א) דלא חשיב מתה מחמת מלאכה ואינו דומה להא דשונרא שהיכא דמת בדרך לא מתה מחמת המלאכה אלא מחמת ההילוך מתה.

ועי' במחנה אפרים (שאלה סי' ד') דיש לחלוק על הרמ"ה מטעם אחר מלבד מה שהשיג עליו הרא"ש. דכתב הריטב"א בשם הרמב"ן בטעם פטור מתה מחמת מלאכה (צו: ד"ה דא"ל), "דשואל קביל עליה אחריות כל אונסין דלא אתו מחמת פשיעה דמשאיל אבל לא מאי דאתי מחמת פשיעה דמשאיל והכא משאיל פשע בה דמידע ידע דלמלאכה בעי לה ולא לאוקמה בכילתא והוה ליה לעיוני אם היא בת מלאכה אם לאו וכיון דלא עיין ואושלה איהו דאפסיד אנפשיה והשתא דאתינן להכי דוקא שלא הכביד שואל במלאכתה אבל אם הכביד במלאכתה חייב השואל וכן אם חלתה אחר שאילה ועשה בה מלאכה ומתה חייב ולאפוקי אם היתה חולה בשעת שאילה". הרי לפי הרמב"ן והריטב"א טעם הפטור הוא שהמשאיל פשע וגרם למיתה. ועי' בש"ך (ס"ה) שהביא דברי הרמב"ן. וזה לא שייך בנידון של הרמ"ה.

וכתב המחנ"א דשיטת הרמ"ה היא כדברי הנמוק"י (נה: בדפי הרי"ף בד"ה אפילו) שכתב, "כיון שהשאילה למלאכה ידע דאפשר דמתכחשא במלאכה ואפ"ה השאילה א"כ מתירה למיתה ולמה לי קטלא כולה ומה לי קטלא פלגא". וכן כתב הרשב"א בסוגיין. וכתב המחנ"א דלדברי הרמ"ה במי ששאל ספר כדי ללמד הימנו ונתקלקל הספר תוך הלימוד שייך פטור מתה מחמת מלאכה דידוע המשאיל דאפשר שיתקלקל הספר תוך כדי השימוש בו. ואילו גם להרמב"ן והריטב"א וגם להרא"ש לא שייך בזה פטור מתה מחמת מלאכה.

ועי' בשער המלך (פ"ז חובל ומזיק ה"ג) שדן בהרחבה בענין אשה ששאלה כלי חרס מחברתה לבשל בו ותוך הבישול תחבה כף חלבית לתוך הקדקה הבשרית בלא ששים כנגדו ואסרה את הקדירה אי חייבת לשלם עבור ההיזק. ובסוף דבריו הציע דיש לדון בזה מטעם מתה מחמת מלאכה. דלפי הרמ"ה שפסק כמותו הרמ"א שייך פטור מתה מחמת מלאכה דההיזק אירע תוך הבישול שבשבילו שאל את הקדירה. ואף להרא"ש החולק על הרמ"ה יודה בכה"ג שחשיב כמתה מחמת המלאכה דהאונס אירעה תוך הבישול, ואינו דומה למת בדרך. ואף דטעם הרמב"ן לא שייך הכי מידי ספיקא לא נפקא.

וראה עוד בנו"כ שדנו על לשון הרמב"ם (פ"א שאלה ה"א) דפטור מתה מחמת מלאכה רק שייך היכא דמתה בשעת מלאכה.

עיקר תוס' פרק השואל

(צד.) השואל
(צד:) דקיימא
(צו.) ונשאל, שאל
(צו:) בעל קמא, אלא, בעל בתרא, אמר

רבא

(צז.) ביום
(צז:) השוכר, והלב, לימא, והלה, ורה
הונא, רב נחמן
(צח.) מתוך
(צח:) שאלה, ואמר לו
(צט.) באומר, כיון, כך תקנו
(ק.) ולחזי, הא, דמי
(ק:) כסות
(קא.) דברוה, כדי
(קא:) לא יטלנה
(קב.) בגובתא, אי הכי, לא צריכא
(קב:) הכל
(קג.) נקיטת, פרדיסי